

Mamy Blue

Barbara Sarafian

*Tout le grand charme poignant de la vie
vient peut-être de la certitude absolue de la
mort. Si les choses devaient durer, elles nous
sembleraient indignes d'attachement.*

ISABELLE EBERHARDT

*Mamy
Blue*

ALS KIND VAN TIEN KON IK ELKE OCHTEND MET EEN kriebel in de buik opstaan. Uit mijn stalen bed springen en beneden, wanneer iedereen in huis nog sliep, stilletjes lopen zingen en minutenlang mijn blik op iets houden. Op een lichtinval, een door de wind aangezweept dansende struik buiten, mijn tenen. Was het niet de vorm van de draaiknoppen aan de oude radio op de ebbenhouten lage kast, dan waren het de inktlijnen op de eiken eettafel, een koperen kandelaar of die ene groeiende barst in de tegelvloer die vanonder het koei- en vel kwam gekropen, daar in de inkomhal.

Ik werd wakker, zag en veroverde. In een beige flanel slaapkleed met rood borduursel rond de kraag en op blote voeten. Altijd op blote voeten. Ik veroverde, bestreed mijn ochtendlijke honger door mijn zintuigen te voeden en mijn waarnemingen in stilte te benoemen.

Wat ik zag was waar, wat ik rook geloofde ik, wat ik hoorde was wel degelijk een bestaand geluid. Dat was in die tijd niet zelden het getik van de losgebroken witte haan op het raam van de achterkeuken, die met zijn grote snavel aangaf binnen te willen komen, bij ons, de familie, de familiemensen. We hadden hem laten opgroeien in de woonkamer. We hadden hem gewonnen als kuikentje aan een blikken-omverwerpen-met-viltten-ballen-kraam

op een molenfeest in een naburig dorp en in onze opgewonden handpalmen meegenomen naar huis, mijn broer David en ik. Na beraad met onze ouders besloten we er glunderend een soort hond van te maken. Hij groeide op als huisdier en trouwe tweevoeter, schoof nog net niet aan bij ons aan tafel.

Op een dag was hij te groot geworden en moest hij zonder pardon in de ren bij de kippen. Maar daar was hij het blijkbaar niet mee eens. Elke nacht brak hij los en kwam hij tegen de dauw en bij het zien van de eerste bewegingen in huis tikken op het raam. Ik mocht hem niet binnenlaten. Hij had het te bont gemaakt in huis. Hij vocht om de mand van onze echte hond Bulba, die niks van die concurrentie begreep, en deed zijn behoefte op de sofa.

Op een dag had hij de parkiet doodgebeten. Pirus mocht van ons een paar uren per dag vrij rondvliegen in huis en dat was geen goed idee gebleken. Het was op zo een ochtend waarop ik de dag veel vroeger aanvatte dan mijn ouders en broer dat ik Pirus op de grond had gevonden en verschrikt naar boven was gerend om de dood van de vogel uit te schreeuwen. 'Instinct' was het antwoord van mijn vader toen ik ontsteld vroeg waarom vrienden elkaar doodbeten. Pirus werd begraven in de tuin en kreeg zelfs een grafzerkje, een afgebroken stuk blauwe steen van de tuintafel. Maar de ochtenden volgden elkaar op, mijn rouwperiode om de lege kooi bleek van korte duur, de kooi werd weggehaald en ik vervolgde mijn ochtendlijke ontdekkingen in een huis waar ik telkens deed alsof ik er nog nooit geweest was.

De geur van de haard die de avond ervoor plichtmatig alle hout en papier had verteerd, de lege glazen in de pompbak, de asbakken overladen met Gauloises-peuken zonder filter van mijn moeder. We mochten zowat alles in de haard gooien, behalve bananenschillen. Die zouden niet verteren, die bleven liggen en die stonken in de vlammen.

Elke waarneming kon ik afvinken, elke gewaarwording wilde ik langs mijn zenuwbanen leiden en zo, bewust van mijn aandacht voor al die voorwerpen in en rondom het huis, de dag intrekken, naar school. Met netjes klaargemaakte boekentas en een zuurdesemboterham met hazelnootpasta in de hand langs het voetpad naar de kleine school in Watervliet, een klein dorp in het Meetjesland, nabij de grens met Zeeuws-Vlaanderen. Een dorp met een grote hoge kerk waar men trots op was, een dorpsplein met een kiosk waar men trots op was en een kruispunt van macadam waar men zelfs bijzonder trots op was.

De school was op tweehonderd meter van thuis. Ik trok erheen in jeans en een stiekem geleende trui van mijn twee jaar oudere broer David. Op weg naar mijn liefste vriendin Cindy, van wie ik zeker wist dat ze er even hard naar uitkeek om me elke nieuwe ochtend in de armen te sluiten. Alsof het een kersverse ontmoeting betrof, alsof die luttele minuten voor de eerste schoolbel een afgesproken ritueel waren. Het ritueel dat zei: ik zie je graag. Ik hield veel van haar. En zij van mij.

Op school vond ik de aanleidingen niet terug die me thuis in staat stelden om urenlang mijn nieuwsgierigheid de vrije loop te laten. Integendeel, de drie

nonnen – zuster Julienne, zuster Margriet en een derde, de stilste, zuster Therese – zagen er elke dag hetzelfde uit onder hun grijze kap. De klaslokalen roken muf en de hoofdonderwijzer, Meester Poelman, had ik op een dag zo een rode kop zien krijgen van kolere dat ik had besloten hem niet meer grappig te vinden. Elk begin van de speeltijd blies hij kort op zijn fluitje en elk eind van de speeltijd blies hij één lange toon en daarna drie korte toontjes. Hij was verzet op dat fluitje, het hing aan een rood-wit draadje over zijn dikke buik en hij droeg het als een heus statussymbool, bijna als een wapen. Zonder fluit was de hoofdonderwijzer een man zonder autoriteit. En overal die sigarengneur die hem achtervolgde.

Hij was ook koorleider van de school en op de avond voor de kerstvakantie wilde hij dat we na weken oefenen met onze blokfluiten de feesten zouden inluiden. Trotse en op hun zondags opgeklede ouders feliciteerden ons met ons talent en dan zou er een glas wijn of een glas gele limonade gedronken worden. Ik viel telkens uit de boot. Elk feestconcert op dat podium in die naar soep en dweilwater ruikende refter blies ik te snel of te lang op mijn blokfluit omdat ik in de heftigheid van zijn armbewegingen – Meester Poelman was een dirigent waar het dorp trots op was – nooit het beginsignaal kon herkennen. Ging zijn arm te snel naar boven of had ik iets niet begrepen of had ik wel goed geluisterd? Ik was dus altijd te vroeg. En Meester Poelman werd dan knal-rood in zijn kop en zijn ogen puilden beschuldigend uit de kassen, mijn richting uit, en dat beeld achtervolgde me dan nog dagen aan een stuk.

Wat zijn gezicht zei, was waar: ik kon het niet, ik was telkens te vroeg. En ik haatte het, want ik wilde niet uit de toon vallen. Vooral niet.

Wie altijd te laat was, en zeker op zulke schoolfeesten, was mijn moeder. Die slaagde er maar niet in om waar dan ook en volgens welk afgesproken tijdstip dan ook op tijd te komen. Ze trachtte dan, als ze er eenmaal was, zo discreet mogelijk aan te schuiven, zich zo klein mogelijk in te voegen in de menigte, maar dat mislukte. Hoe opgetogen ikzelf ook was om haar uiteindelijk te zien in haar glorie van vergeetachtigheid of mysterieuze bezigheden – ze kon dan haar appeltjeswangen doen blinken en me een traag, half verborgen kushandje toewerpen – de menigte werd toch meestal verstoord stil bij haar mij toch verblijdende toevoeging. En dan vond ze mijn vader die er al eerder was, keuvelend met de postmeester en de apotheker, en ook mijn broer die me stond uit te lachen omdat hij opgelucht leek zelf niet op dat podium te moeten staan.

Ik aanhoorde op de terugweg naar huis met tranen in de ogen de troostende woorden van mijn ouders die beweerden niks verkeerd te hebben gehoord daar op dat blokfluitconcert. Mijn broer nam dan de blokfluit, stak die in zijn mond, demonstreerde betuttelend de ideale plaatsing van de vingers op de gaten en speelde 'Daar zat een sneeuw wit vogeltje' tot de hond begon te huilen en ik David bedankte voor zijn leermeesterschap. Niet veel later besliste Meester Poelman dat ik voortaan bij elk volgend muzikaal ondersteund schoolfeest op de triangel mocht tikken en dan nog het liefst met een wattenstaafje.

Mijn moeder was schilderes en schilderde voor mij onbegrijpelijke dingen. Vaak vrouwen die alleen in de nacht ronddoelden en ofwel een zwaan ofwel een maan aanstaarden. De eenzaamheid van die vrouwen, met een bries in de lange haren en in witte kleedjes die erg leken op wat ze zelf in haar kast had hangen, deed me wat weglopen van haar schilderkunst, haar beroep. Haar schilderijen blonken hard, de acrylverf rook flink door en om me na school of tijdens de weekends bezig te houden schoof ze geregeld een kleine ezel met een blank canvas voor mijn neus en dan mocht ik ook wat schilderen. Het werd klooiën, ongeduldig en zonder veel verbeelding zette ik dan een vaas met bloemen op dat doek of een boom in de winter, zonder bladeren dus. Niet zelden ook moest ik stil op een stoel gaan zitten en poseren voor haar. Krabben aan mijn neus of in mijn haar mocht, maar zomaar gaan rondlopen niet. Ik vond het saai. Schilderen was niks voor mij, ik had geen geduld. 'Ik moet mijn chassis nog maken' en 'we gaan naar een vernissage' waren standaarduitspraken die wekelijks uit haar mond kwamen, omdat het inderdaad zo was. We moesten ook altijd mee, maar vooral om te verhinderen dat de dorpsbewoners op het aperitief wilden komen bij ons thuis. Want ze waren nieuwsgierig. Naar mijn moeder, naar haar zijden foulards op het hoofd, haar smalle jeans rond haar ellenlange benen in kalfsleren naturelkleurige laarzen en die eeuwige Gauloise zonder filter in haar mondhoek.

We belandden, toen ik vijf jaar was, in dat kleine dorp omdat mijn grootmoeder in een auto-ongeval was omgekomen en het verdriet, de ontroostbaarheid en het

schuldgevoel zo ontzettend groot waren dat mijn twee tantes, oom en moeder zonder een seconde te twijfelen hadden besloten dichter bij de pater familias te gaan wonen, om voor hem te zorgen. Mijn grootvader had achter het stuur gezeten bij de aanrijding en in shock zijn vrouw, mijn allerliefste grootmoeder, levenloos naast zich gevonden, voorovergebogen met haar handtas nog op schoot, haar hoed van het hoofd, stil voor altijd.

Het gaf me tranen. Dat ik niet meer haar huid kon voelen, dat ik het lichte beven van haar hoofd niet meer kon bestuderen, dat ik de manier waarop ze de kruimels op haar bord met haar discreet natgelikte pink oppikte, in haar mond stak en er nog minuten lang op kon naknabbelen. Haar stem was weg. Ik had me altijd als haar baby gevoeld, uitermate beschermd, zelfs tegen haar eigen soms heel ongedurige dochter, mijn moeder.

Dus zo belandde de grote familie in het Meetjesland, waar de stamboom van mijn moeder stond. De polders, de dijken, de kreken, de akkers en de meetjes, het boerenland aan de grens met Nederland. Het was dus Watervliet geworden, dicht bij het dorp Kaprijke, waar mijn overgrootvader nog burgemeester was geweest en waar men in het Frans met elkaar sprak.

Ook ik sprak Frans met mijn ouders, met mijn broer, met de hond, de kippen en in mijn gezangen van 's ochtends tot 's avonds. Mijn stiefvader, die ik op mijn tweede al heel snel als mijn papa zag, sprak ook Frans en de hele familie van zijn kant ook.

Mijn biologische vader was een Brusselaar en sprak moeizaam Nederlands, maar deed zijn uiterste best om

me met een zo perfect mogelijke tongpunt-r plagend een boerinnetje te noemen. Wat ik volgens hem geworden was omwille van die verhuis naar de polders, omwille van het achterlaten van de droom van mijn moeder en stiefvader die elders in een voor hem minder afgelegen stuk van Vlaanderen een oude schuur hadden gekocht en net aan het verbouwen waren. Het zelfgegraven zwembad daar in Waasmunster was bijna klaar, het had nog geen zwemwater gezien, enkel kikkers en ligzetels waarop mijn moeder met haar vriendinnen konden zonnebaden en liggen lachen om zaken die ik niet begreep, uit de wind.

Om het gemis van mijn grootmoeder te verzachten, om mijn grootvader af te leiden van zijn gebroken hart, nodigden zijn kinderen hem beurtelings uit om 's avonds te komen eten. Als bescherming tegen de klauwen van de eenzaamheid mocht hij vooral de avonden niet alleen doorbrengen. Als het onze beurt was, kwam hij aangereiden in zijn bruine glimmende Lancia-coupé, geruite pet op zijn hoofd en zijn bijtende dalmatiër Sandra aan de voet.

Ik was doodsbenuwd voor Sandra, omdat ze gromde en knapte, een frivole handbeweging als een fysieke bedreiging voor haar baasje zag en vooral de bastaard in onze straathond Bulba niet accepteerde.

Bulba was een klein zwart wild genie, dat ooit met de baseballpet van mijn broer in de muil naar huis was gelopen, een soort van alarm omdat mijn broer op het dorpsplein in een gevecht was geraakt met de zoon van de schoenmaker. Bart was wat ouder dan mijn broer, die hem had beledigd door Club Brugge een schijtploeg te noemen. Bart zat wekelijks in de spionkop van Club Brugge, reed met zijn vrienden per bus en

trein het land rond op zoek naar goals en knokpartijen. Bulba wilde David redden en was erin geslaagd mijn moeder te alarmeren en naar het plein te doen hollen om de jongens uit elkaar te halen en Bart De Baets daarna te trakteren op een stapel heerlijke zelfgemaakte pannenkoeken. En als de zoon van de schoenmaker bij ons mocht komen eten, waarom dan ook niet meteen de zoon van de rijkswachter, Dirk, en de zoon van de bakker, Walter? Want die stonden toch al een tijdje op haar lijstje. Dan kregen ze een preek overgoten met kandijsiroop, een wijsvinger vol opgedroogde acrylverf in de lucht en een knuffel na hun belofte voorlopig met hun tengels van haar zoon af te blijven. En zo zag ik dat alles kon opgelost worden met een knuffel, met vergeving, met een gesprek en eten.

Wat kon ze koken, mijn moeder. We slachtten een paar keer een varken waarbij het dorp graag hielp. Worsten draaien deed ik het liefst. De darmen spoelen mocht ik niet, dat was blijkbaar een moeilijk werk en kinderhandjes, hoe verbeterd ook, zouden niet al het bloed uit die tubes van vlies gewassen krijgen. Ook schapen hielden we en de kippen, als ze niet getraumatiseerd waren door de haan met zijn machogedrag en buitenproportioneel libido, legden eieren zoveel we wilden.

Eén kip, Victoria, was wat gehandicapt en bleek het gemakkelijkste slachtoffer van de haan. Ze had geen pluimen meer aan de nek. Ze kakelde op onvoorspelbare uren de rust kapot, waardoor mijn vader haar dan uit de ren ging halen en zachtjes in de armen nam en strelend toesprak. Hij suste Victoria tot ze half insliep en zette

haar dan terug in de ren, helaas klaar om weer gepakt te worden door de bronstige haan.

Alle groenten kwamen uit de tuin, de kruiden eveneens en met het speciale tuinschaartje dat aan de haak in de achterkeuken hing mocht ik dan de bieslook, zurkel, munt en peterselie gaan afknippen om fijn te knippen en in een van de veelkleurige potjes die van de rommelmarkt in Gent kwamen op tafel te zetten.

Ooit liep een jongen, een vriendje van mijn broer dat bij ons was blijven eten, naar huis met het verhaal dat wij gras aten. Toen dat verhaal tot bij ons kwam, keken mijn ouders meewarig naar elkaar en legden ze ons uit wat het was om tussen mensen te leven die niet altijd even goed wisten hoe ze andermans levensstijl en keuzes moesten begrijpen. Maar we bleven duchtig al het beschikbare gras opeten.

's Zomers had ik wel wat klussen uit te voeren, die ik eerst nieuwsgierig wilde ontdekken maar me later tot in den treure verveelden. Zo mocht ik de zonnebloemen 'ledigen'. Dan ontdeed ik vol goede moed pakweg tien bloemen van hun pitten om ze daarna te spoelen en in een aarden kom vol zout te leggen. De eerste twee zonnebloemen vielen mee, ik at er telkens meer dan de helft zelf van op, maar de rest vond ik te veel werk. De gele bloembladeren moest ik apart leggen, want die zouden gefrituurd worden en als hapjes opgediend. Die klus had me geleerd niet bang te zijn van het eten van bloemen en niet zelden stond ik in mijn eentje uren in de tuin de stampers binnen te spelen. 'Daar blijf je af, want dat is eten voor de bijen!' riep mijn moeder dan.

Mijn stiefvader kweekte graag zelf zijn groenten. Van tomaten tot wortelen en uien. Prei, courgettes en pompoenen – hij noemde ze zijn kinderen. Hij was een ware bourgondiër, kookte zelf ontzettend graag en dikwijls hoorde ik gemorrel tussen mijn ouders in de te kleine keuken. 'Niet zoveel boter,' hoorde ik mijn moeder ook vaak tegen hem zeggen. Niet alleen in de keuken werd er gekookt. 's Winters werd door dat plaatsgebrek ook de haard gebruikt voor het klaarmaken van soepen of het poffen van kastanjes. Of er werd geregeld een grote cocotte met couscous of hutsepote op gezet met een stalen rooster eronder, geïmproviseerd uit een stuk van het tuinhek.

Op een avond gooide mijn vader een iets te groot stuk karton in de haard, waardoor er plots geen sprake meer was van een deugddoende opflakking maar van een heus vuur met hel licht. Het zag er plots allemaal niet zo gezellig meer uit. Er kwam een heftig gebrom uit de haard en we begonnen met de schrik om het lijf de meubels uit de hitte weg te schuiven. De tapijten vlogen in het rond, want ook die familiale erfstukken mochten niet verloren gaan. Een luid gebonk op de voordeur volgde en overbuur Jimmy, een fervente duivenmelker die ons elke zaterdagochtend terroriseerde met zijn geroekoekoek, de roep naar zijn tien duiven, kwam schreeuwend binnengelopen met een grote zak strooizout en een half pak tafelsout. Hij graaide handenvol van dat zout uit die zakken en zaaide die in het vuur. Dat hielp wonderwel en de vlammen taanden. Al het zout was erdoor gejaagd en pas toen de man en